

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Uygulanan Toplumsal Duyarlılık Projeleri ile İlgili Öğrencilerin Görüşleri

Opinion of Students on Social Responsibility Projects at the Akdeniz University Faculty of Medicine

Lütfiye Bikem SÜZEN

Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Temel Tıp Bilimleri, Anatomi Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye

Yazışma Adresi

Correspondence Address

Lütfiye BİKEM SÜZEN

Akdeniz Üniversitesi, Tıp
Fakültesi, Temel Tıp Bilimleri,
Anatomi Anabilim Dalı,
Antalya, Türkiye

E-posta: bsuzen@akdeniz.edu.tr

ÖZ

Amaç: Toplumsal Duyarlılık Projeleri (TDP) öğrencilere sosyal sorumluluk becerilerini geliştirmek için olanaklar sağlar. TDP'ler Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 2006-2007 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır. Çalışmanın amacı, TDP'ler hakkında öğrencilerin görüşlerinin alınmasıdır.

Gereç ve Yöntemler: Tanımlayıcı tipteki bu çalışmanın verileri TDP'lere katılan öğrencilerden toplanmıştır. Toplam 150 öğrenci TDP'lerle ilgili geribildirim vermişlerdir. Öğrenci anketi 11 sorudan oluşmaktadır.

Bulgular: Öğrencilerin % 71,2'si TDP'leri yararlı bulmuştur. TDP hakkında öğrencilerin % 69,4'nün görüşleri olumludur. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun TDP'lerin sorumluluk bilinci ve iletişim becerilerine katkı sağladığını düşündüğü bulunmuştur.

Sonuç: Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler TDP'lerin yararlı olduğunu belirtmiştir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal duyarlılık, Sosyal sorumluluk becerileri, Tıp öğrencileri

ABSTRACT

Objective: Social Responsibility Projects (SRPs) provide opportunities for students to develop their social responsibility skills and to determine areas of interest. SRPs were first introduced at the Akdeniz University Faculty of Medicine in the 2007-2008 educational year. The aim of this study was to evaluate the opinions of the students on SRPs.

Material and Methods: This was a descriptive study. Data were collected from students who had participated in the SRPs. A total of 150 students provided feedback about the effectiveness of SRPs. The student questionnaire consisted of 11 questions.

Results: The students stated that SRPs were very beneficial (71.2%) and their perception and opinions were positive (69.4%). Most students had positive thoughts about the benefits of SRPs, especially for communication skills and responsibility.

Conclusion: The students stated that SRPs were very beneficial.

Key Words: Social responsibility, Social responsibility skills, Medical students

Geliş tarihi \ Received : 28.10.2016

Kabul tarihi \ Accepted : 12.12.2016

GİRİŞ ve AMAÇ

Toplumsal Duyarlılık projeleri özellikle ABD ve Avrupa ülkelerinde ilköğretim döneminden yüksek öğretim dönemine kadar geçen sürede uygulanmaktadır. TDP' ler toplum ile eğitim ve hizmet bütünleşmesini sağlamanın yanı sıra öğrencilerin toplumsal sorumluluk bilincini geliştiren uygulamalardır. Önemli bir eğitim bilimci olan John Dewey (1996) eğitimin yaşam içerisinde yaparak öğrenilen, öğrenilenlerin de toplum için yararlı bir şekilde kullanılması süreci olduğunu ifade etmiştir. Dewey' in eğitim yaklaşımında "yaşam içinde ve yaşam için öğrenme" temel mekanizmayı oluşturmaktadır (1, 2).

DOI: 10.17954/amj.2017.68

Dewey gerçek yaşam deneyimleri sağlanarak öğretilen bilginin, mantık yürütmeyi geliştirerek gelecekte karşılaşılabilecek problemleri çözme becerisini de artıracığı ve kalıcılığının daha yüksek düzeyde olacağını vurgulamaktadır (2).

Toplumsal duyarlılık projelerinin genel amacı toplumsal fayda sağlamak ve bunların sonucunda da toplumsal bir fark ve yarar sağlamaktır. Bu hedeflerin temel kapsamı gönüllük esasına dayanmaktadır. Kurumsal anlamda sosyal sorumluluk kavramı ilk kez 1953 yılında tanımlanmıştır. Bu kavram içinde toplumun değerleriyle örtüşen politikaların izlenmesi ve uygulanmasına vurgu yapılmıştır. 2000'li yılların başından itibaren ülkemizde üniversiteler toplumsal duyarlılık projeleri üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Bu projeler;

1. Toplumda var olan sorunlara karşı çözüm üretmek için hazırlanmaktadır.
2. Eğitim kurumları ve toplumsal ortakların yakın çalışmaları aracılığıyla yönlendirilmektedir.
3. Eğitim kurumlarının yönetimleri tarafından eğitim programlarına entegre edilmektedir.
4. Öğrencilere elde ettikleri bilgileri kullanmaları için olanak sağlanmaktadır (4).
5. Genel hedeflerin yanı sıra, öğrencilerde sorumluluk bilincinin artırılması, kendini değerli hissetme duygusu, birey olarak etkili olma duygusu, sosyal olarak yeterliliklerin artması, farklı sosyoekonomik özelliklere sahip ve farklı kökenden insanlarla gönüllü olarak ilişki kurma yeteneğinin gelişmesi gibi hedefleri de bulunmaktadır (1,3).

Yurtdışında üniversitelerde üniversite eğitimin yanı sıra yüksek lisans ve doktora programları düzeyinde toplumsal duyarlılık projelerinin olduğu gözlenmiştir. Ülkemizde 2005 yılından itibaren eğitim fakültelerinde "Topluma Hizmet Uygulamaları" başlıklı dersler uygulamaya konulmuştur. Bu uygulama Yeditepe Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi gibi bazı üniversitelerde sürdürülmektedir (3). Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 2007-2008 eğitim döneminden itibaren uygulanmaya başlanmıştır (3).

Bu çalışmada, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde TDP'lerin tarihçesi, ilkeleri ve özelliğinin kısaca açıklanması ve 2015-2016 eğitim dönemi öğrenci geri bildirimlerinin sonuçlarının verilmesi hedeflenmiştir.

GEREÇ ve YÖNTEM

TDP'ler fakültemizde on yıldır uygulanmaktadır. Her yıl artan öğrenci sayısı ile birlikte TDP'lerin sayısı da artmıştır. 2015 – 2016 eğitim - öğretim yılında açılan TDP sayısı 33'dür.

Fakültemizde Uygulanan TDP'ler

Fakültemizde 2009-2010 eğitim-öğretim yılından itibaren yapılan TDP'lerin listesi aşağıda sunulmuştur.

2009-2010 eğitim - öğretim yılında Gönüllü Abilik-Ablalık, Meme Kanseri Erken Tanı Yaşam Kurtarıcı, Cinsel Sağlık Eğitimi, Kırsal Kesimde Kan Grubu, Hipertansiyon ve Diyabet Konusunda Bilgilendirme, Kanseri Hastalarına Sosyal Destek, Sanatçı Doktorlar, Yaşlılara Sosyal Destek, Bir İlköğretim Okuluna Destek, Ağaçlandırma, Sokak Hayvanlarına Katkı, Organ Nakli ve Organ Bağışına Duyarlılık, İlk Yardım Konusunda Halkın Bilinçlendirilmesi, Kullanılmayan İlaçların Toplanması ve İhtiyaç Sahiplerine Ulaştırılması, Lösemili Çocuklarla İletişim, Oyuncak Kütüphanesi.

2010-2011 eğitim-öğretim yılında Bir Damla Kan Bir Hayattır, Bit Pazarı, Kitap Okuyalım Beynimizi Besleyelim, Bağışlayın "Cana Can Katın", Yaşlılara Sosyal Destek, Çocuk Parkı Gönüllüleri, Bisikletle Gelen Sağlık ve Mutluluk, Gönüllü Doktor Abi - Ablalar, Kırsal Kesim Kan Grubu, Diyabet ve Hipertansiyon Konusunda Bilgilendirme, Sokak Hayvanlarına Destek, Kanseri Hastalarına Sosyal Destek, Meme Kanseri Erken Tanı Yaşam Kurtarıcı, Bir İlköğretim Okuluna Destek.

2011-2012 eğitim-öğretim yılında Bir Damla Kan Bir Hayattır, Bağışlayın "Cana Can Katın", Kütüphanemizi Geliştirelim ve Zenginleştirilelim, Püsküdüğ, Yaşlılara Sosyal Destek, Çocuk Parkı Gönüllüleri, Kırsal Kesimde Kan Grubu, Diyabet ve Hipertansiyon Konusunda Bilgilendirme, Sokak Hayvanlarına Katkı, Kanseri Hastalarına Sosyal Destek, Hijyen, Görme Engelliler İçin E-Kitap ve Sesli Kitap Uygulaması.

2012-2013 eğitim-öğretim yılında Çocuk Parkı Gönüllüleri, Yaşlı Dostu Aile Sağlığı Merkezi Çalışmaları Çerçevesinde Yaşlı Bireylere Sosyal Destek, Bir Silgi Bir Kalem, Püsküdüğ, Anne Olmak Zor, Bağımlılık, Eko Kampüs, Kız Meslek Lisesi ve Tıp Fakültesi İşbirliği, Kanseri Hastalarına Sosyal Destek, Oyuncak Kütüphanesi, Yaşlılarla El Ele, Bağışlayın "Cana Can Katın", Gülen Yüzler, Bir Okula Bir Işık, Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Vücudumuzu Tanıtalım.

2013-2014 eğitim-öğretim yılında Kanseri Hastalarına Sosyal Destek, Oyuncak Kütüphanesi, Gülen Yüzler, Güzel Güllükler İçin Sağlıklı Dişler, Bağışlayın "Cana Can Katın", Oku-bırak, Bisikletle Gelen Sağlık, Püsküdüğ, Çocuk Parkı Gönüllüleri, Otizm Farkındalık, Bir Silgi Bir Kalem, Bir Dilek Tut, Yatağa Bağımlı Hastalarda Bası Yaraları Konusunda Hasta Yakınlarının Bilgilendirilmesi, Bir Damla Kan Bir Hayattır, Dikili Bir Ağacımız Var Mı? Evre 5 Kronik Böbrek Hastalıkları Konusunda Hasta ve Hasta Yakınlarının Eğitilmesi, Birgün Sizin de İhtiyacınız Olabilir-Ambulans, Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Vücudumuzu Tanıtalım, Bağımlılık, Meme Kanseri Farkındalık, Hasta Pijaması, Çizerek Anlatmak.

2014-2015 eğitim - öğretim yılında Çocuk Parkı ve "Soluk Mavi Gezegen" Gönüllüleri, Hatırlanmak Güzeldir, Hekim

Hasta İlişkileri Bağlamında Tıp Eğitimi, LGBTİ Hakları ve Toplum, Püsküdük, Meme Kanseri Farkındalık, Bağımlılık, Kanser Hastalarına Sosyal Destek, Oyuncak Kütüphanesi, Kırsal Kesimde Kan Grubu Diyabet ve Hipertansiyon Konusunda Bilinçlendirme, Kanser Üniversite ve KETEM, Tıpta Okuyom Egzersiz Yapıyorum, Bağışlayın “Cana Can katın”, Genetik Hastalıkların Farkındalığının Sağlanması, Bir Damla Kan Bir Hayattır, Dikili Bir Ağacınız Var mı?, Bir Gün Sizde İhtiyacınız Dlabilir-Ambulans, Sarı Meleklerle Destek, Bisikletle Gelen Sağlık, Meme Kanseri, Sigara ve Kanseri, Sevgi Evlerinde Sosyal Etkinlikler, Güneşin Yan Etkilerinden Doğru Korunalım, Bir Ailenin Umudu Ol, İlköğretim Çağı Çocuklara Beslenme Eğitimi Verilmesi, Çalışan Çocuklar, Şeker Hastalarının Korkuları, Otizm Farkındalık, Çaresiz Değilsiniz, Ağrısız Doğum, Oku Bırak, Sokak Hayvanlarına Katkı, Çocuklar Sevgi İle Büyüsün.

2015-2016 eğitim - öğretim yılında Yaşarsam Anlarım, Kaybolan Oyunlarımız, PÜSKÜDÜK, LGBTİ Hakları ve Toplum, Bağımlılık, Kanser Üniversite ve KETEM, Tıpta Okuyom Egzersiz Yapıyorum, Bağışlayın “Cana Can Katın”, Bisikletle Gelen Sağlık, Güneşin Yan Etkilerinden Doğru Korunalım, İlköğretim Çağı Çocuklara Beslenme Eğitimi Verilmesi, Sağlık Çalışanlarının Sağlığı, Çaresiz Değilsiniz, Dikili Bir Ağacınız Var mı?, Sevgi Evlerinde Sosyal Etkinlikler, Gel Kardeşim (Kimsesiz Çocukların Eğitimi), Kırsal Kesimde Kan Grubu Diyabet ve Hipertansiyon Konusunda Bilinçlendirme, Meme Kanseri, Sesli Kitap, Az Görenler, Sokak Hayvanları (Özellikle Sahipsiz Kedi ve Köpekler için Mahallelere, Sitelere Sevimli Kulübeler

Yapma ve Burada Yaşayanların Hayvanları Beslemeleri, Sevmelerin Konusunda Bilinçlendirme), Saygılı Yaşam (İnsanların, Trafikte, Toplu Taşım Araçlarında, Plajda, Piknik Alanlarında vs. Karşılıklı Saygı Göstermeleri Konusunda Bilinçlenmelerini Sağlamak), Hayata Güzel Pencereden Bakıp Akademik Hayatımızı Planlama, Kanser Hastalarına Sosyal Destek, Leyladan Sonra, Kemoterapi Ünitesinde Sanat Atölyesi Etkinlikleri, Halk Oyunları

Öğrenci Geri Bildirimleri

2015-2016 eğitim-öğretim yılında 150 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Standart geri bildirim formları ile öğrencilerden görüşleri alınmıştır. Öğrenci soru formu 11 sorudan oluşmaktadır. Soru formunun içeriğinde; TDP seçiminde etkili olan etmenler, yeniden aynı modülü seçme isteği, yararlı bulup bulmadığı ve TDP'lerin kazandırdıkları ile ilgilidir. Ayrıca TDP ile ilgili olumlu ya da geliştirilmesi gerekli noktalar açık uçlu sorulardan alınmıştır. Veriler TDP'ler bittikten sonra ders programında yer alan bir uygulama esnasında öğrencilere uygulanmıştır. Analizlerde tanımlayıcı tablolar oluşturulmuştur.

BULGULAR

TDP'lerin geliştirdiği beceriler listesinde öğrenciler en çok kişiler arası ilişkilerde artma ve ekip çalışmasına yatkınlık sağlama, toplumda var olan sorunlara karşı duyarlılığı arttırma, sorumluluk bilincini geliştirme ve farklı sosyoekonomik özelliklere sahip ve farklı kökenden insanlarla gönüllü olarak ilişki kurma yeteneğinin gelişmesi seçeneklerini işaretlemişlerdir (Tablo I).

Tablo I: TDP'lerin geliştirdiği becerilerin dağılımı.

Maddeler	Geliştirdi	Kararsızım	Geliştirmede
	%	%	%
1. Toplumda var olan sorunlara karşı duyarlılığı arttırma	69,4	18,2	12,4
2. Sorumluluk bilincini geliştirme	69,4	16,5	14,1
3. Bilgiye ulaşmak için kütüphane, internet gibi bilgi kaynaklarını kullanma	35,3	20,0	44,7
4. Meslek hayatına daha iyi hazırlama	55,3	18,2	26,5
5. Öğrenme motivasyonunu arttırma	45,9	23,5	30,6
6. Kendini değerli hissetme	65,5	18,5	16,1
7. Kişiler arası ilişkilerde artma ve ekip çalışmasına yatkınlık sağlama	71,8	16,5	11,8
8. Farklı sosyoekonomik özelliklere sahip ve farklı kökenden insanlarla gönüllü olarak ilişki kurma yeteneğinin gelişmesi	69,4	10,6	20,0
9. Çalışma planı ve/veya takvimi yapma	57,4	20,7	21,9
10. Sözel sunum yapma	35,3	20,0	44,7
11. Poster hazırlama	31,2	24,7	44,1

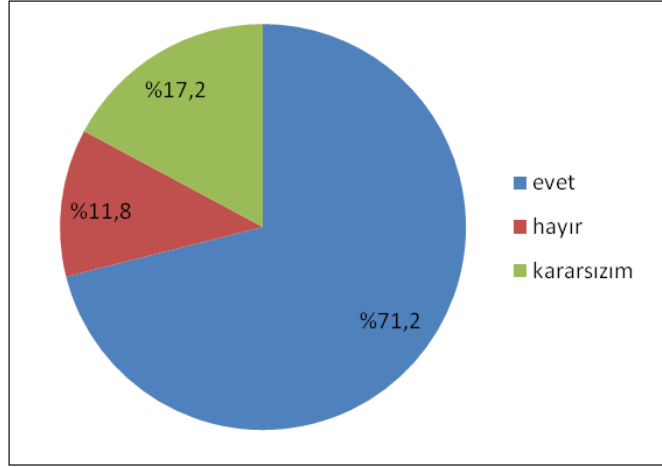
Şekil 1'de öğrencilerin TDP'yi yararlı bulup bulmadıklarına ilişkin görüşleri bulunmaktadır. Öğrencilerin %71,2'si uygulamayı yararlı bulmuştur.

Öğrencilerin TDP'de çalışma ile ilgili görüşleri büyük oranda olumludur (%69,4).

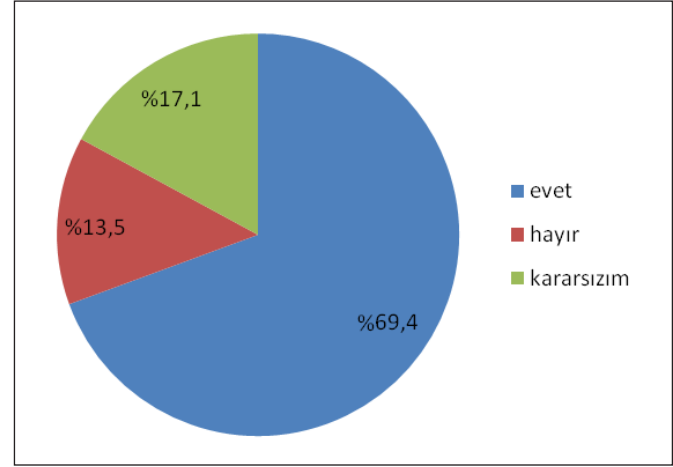
Şekil 2'de öğrencilerin TDP'lerden memnun olma durumlarına ilişkin görüşleri bulunmaktadır. Öğrencilerin

TDP'de çalışma ile ilgili görüşleri büyük oranda olumludur (%69,4).

Öğrencilerin vermiş oldukları geri bildirimler Tablo II'de sunulmuştur. 76 öğrenci açık uçlu sorulara yanıt vermiştir. Öğrencilerin yanıtları değerlendirildiğinde TDP'nin amaçlarını içerdiği görülmektedir. Öğrenciler en çok sorumluluk bilincini geliştirmesi (25/76), ekip çalışmasını artırması

Şekil 1: Öğrencilerin TDP'lerini yararlı bulma durumları.

Şekil 2: Öğrencilerin TDP'lerden memnun olma durumları.

Tablo II: Açık uçlu sorulara göre öğrencilerin yazdıkları olumlu ve geliştirilmesi gereken özellikler.

Olumlu

1. Sorumluluk bilincini geliştirme
2. Güzel faydalı bir eğitim
3. Ders dışı etkinlik
4. Ek puan
5. Yardım etmenin güzel hissi
6. Yeni insanlar tanıma
7. Farkındalık yaratma
8. İnsanları bilgilendirme olanağı
9. Ekip çalışması
10. Öğretim üyesi ile iyi ilişkiler
11. Sosyal aktivite
12. Dayanışma
13. Meslek hayatına hazırlıyor
14. Arkadaşlık ilişkisini geliştirmesi
15. İletişim becerilerini artırması
16. Toplumsal bilinç oluşturma
17. Eğlenceli
18. Ekip çalışması yapma
19. Yardım etme hissi
20. Özgüven kazanma
21. Mesleki duyarlılığın gelişmesi
22. Değer yargılarının değişmesi
23. Çözümüne dahil olma isteğinin gelişmesi
24. Empati becerisini geliştirme
25. Hastalarla vakit geçirilmesi

Geliştirilmesi gerekli

1. Çeşitliliğin sağlanması
2. Sürelerin daha organize ve çok olması
3. Dönem 1 ile sınırlı kalmamalı
4. İlginç konular bulunmalı
5. Organizasyonun güçlendirilmesi
6. Öğrenci sayısı gruplarda azaltılmalı
7. Ekonomik kaynağın az olması
8. Gönüllük esasına dayanmalı
9. Öğretim üyesinin daha çok ilgilenmesi
10. Daha fazla toplu etkinliklerin yapılması

(23/76) ve toplumsal duyarlılığın geliştirilmesini olumlu olarak belirtmiştir. Geliştirilmesi gereken özelliklerde 50 öğrenci çeşitliliğin artırılması ve eğitim programına daha sistematik olarak yerleştirilmesinin gerektiğini belirtmiştir.

TARTIŞMA

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde on yıl önce başlayan TDP'ler genel olarak öğrenciler tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

Fakültemizde 2009-2010 yılından itibaren TDP'lerin birinci sınıflarda devam edilmesine karar verilmiştir. TDP'ler yıl sonu geçme notuna % 2'lik bir katkı sağlamaktadır.

TDP'ler daha çok toplumda sık görülen hastalıklar, toplumsal bilinç geliştirmeyi amaçlayan projeler olmak üzere pek çok alanda açılmaktadır.

Öğrenciler TDP'lerin kişiler arası ilişkilerde artma ve ekip çalışmasına yatkınlık sağlama, toplumda var olan sorunlara karşı duyarlılığı artırma, sorumluluk bilincini geliştirme, farklı sosyoekonomik özelliklere sahip ve farklı kökenden insanlarla gönüllü olarak ilişki kurma yeteneğinin gelişmesi alanlarında da katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin bu uygulamalar süresince toplum içinde yer almaları, tüm sosyoekonomik ve sağlığa ihtiyaç duyan kişilere ulaşmaları, gözlem yapmalarına olanak sağlamaktadır. Bu alanlarda kazanımlar uygulamalar sonucunda elde edilmiştir.

Öğrenciler açık uçlu sorularda TDP'lerin profesyonel gelişimlerine katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Çocuklarla, hastalarla ve diğer kişilerle iletişim kurmaları ilk sınıflardan itibaren mesleki duyarlılıklarının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Öğrenciler açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlarda mesleki gelişimlerine yönelik kararlarında TDP'lerin yararlı olduğunu ve ufuklarını açtığını belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda da TDP'lerin iletişim becerilerini (4), farklı

grupları anlamlarına ve empati becerilerini arttırdığına dair kanıtlar bulunmaktadır (5).

Öğrencilerin geliştirilmesi gerekli olarak belirttiği alanlar ise zaman kullanımı ve TDP organizasyonudur. Zaman kullanımında bazı grupların sorunları olmuştur. Aynı şekilde sınavlardan önce TDP saatlerinin olması bazı dönemlerde de devamsızlıkları artırmıştır. Ancak artan öğrenci sayısı nedeniyle organizasyonda bazı sorunlar yaşanmıştır.

Belirtilen sorunlardan bir tanesi de bazı grupların diğer gruplara göre daha yoğun çalışmalarıdır. Eğitim yönlendiricilerinin öğrenciler üzerinde yarattığı baskı farklıdır. Bu durum bazı öğrencilerde anksiyete ve stres yaratmıştır. Geçtiğimiz sene yapılan çalışmalarda planlama ve TDP'ye bilgilendirme için yetersiz zaman ayrılmasının bu duruma neden olduğu düşünülmüştür.

Fakültemizde gerçekleştirilen bu uygulamanın başarılı olduğu söylenebilir. Öğrencilerin ilgi duydukları alanlarda sorumluluk bilincini geliştiren ve bu becerileri sürdürebilme yeteneğini kazandıran TDP'lere eğitim programları içerisinde yıllar içinde de yer verilmelidir. Bu çerçevede öğretim üyelerinin ve öğrencilerin birlikte geliştirici bir eylem gerçekleştirebilmeleri ve farkındalık yaratabilmeleri için gerekli kolaylıkların sağlanması uygulamaların daha zevkli ve verimli geçmesini sağlayacaktır.

Teşekkür

2007 yılında Sosyal Sorumluluk Projelerini başlatan Prof. Dr. Sema AKMAN'a, 2009-2010 eğitim öğretim dönemleri boyunca koordinatörlüğünü sürdürdüğüm TDP'lerde bana destek olan çalışma arkadaşlarım Prof. Dr. Erol GÜRPINAR'a, Prof. Dr. Nigar ÇELİK'e, Doç. Dr. Cumhuri İZGİ'ye ve bu projelerde öğrencilere gönüllü olarak danışmanlık yapan bütün öğretim üyesi arkadaşlarıma gönülden teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

1. Toplum Gönüllüleri Derneği. Üniversitelerde sosyal sorumluluk ve sosyal girişimcilik pilot projesi. Proje Raporu. 2013. www.sogla.org/uploads/5/05/8/50586559/49 (Ulaşım tarihi Haziran 2016).
2. Sönmez V. Eğitim Felsefesi. Ankara. Anı Yayıncılık, 2016:75-131.
3. Saran M, Çoşkun G, Zorel Fİ, Aksoy Z. Üniversitelerde sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi: Ege Üniversitesi topluma hizmet uygulamaları dersi üzerine bir araştırma. Journal of Yasar University 2011; 22(6): 3732-47.
4. Driscoll A, Holland B, Gelmon S, Kerrigan S, An assessment model for service-learning: Comprehensive case studies of impact on faculty, students, community, and institutions. Michigan Journal of Community Service Learning 1996; 3: 66-71.
5. Eyer J S, Giles DE, Christine M, Stenson CM, Gray GJ. At Glance: What we know about The effects of service learning on college student, faculty, institutions and communities, 1993-2000: 3 rd ed. 2001. vanderbilld University <http://www.mnsu.edu>. (Ulaşım tarihi Haziran 2016).

